

m  
4 33 873

# Ons Erfdeel

Algemeen-Nederlands tweemaandelijks cultureel tijdschrift

Uitgegeven door de Vlaams-Nederlandse Stichting Ons Erfdeel / Verschijnt vijf maal per jaar



## Redactie

---

### Kernredactie

Jozef Deleu, *hoofdredacteur*  
Frits Niessen, *adjunct-hoofdredacteur*  
Dirk van Assche, *redactiesecretaris-  
eindredacteur*

---

### Redactieleden

Anton Claessens / Jan Deloof  
Gaston Durnez / Jacques Fermaut  
Anton Korteweg / Reinier Salverda  
Ludo Simons / Jo Tollebeek  
Hans Vanacker / A.W. Willemsen

---

### Redactieadressen

Murissonstraat 260,  
B-8931 Rekkem  
Tel. (056) 41 12 01  
Fax (056) 41 47 07

Rijvoortshoef 265,  
NL-4941 VJ Raamsdonksveer  
Tel. 01621/13425  
Fax 01621/19227



---

37e jaargang nummer 4 september - oktober 1994

kosten moeten dus onvermijdelijk mee de hoogte ingaan.

De voorstanders van meertaligheid weerleggen deze budgettaire bezwaren. Reeds in het Rapport Nyborg werd gesteld dat de vertaalkosten wel degelijk een zware last vormen binnen de huishoudelijke begroting, maar toch slechts 2% van de totale begroting van de Europese Unie uitmaken. Daarbij komt nog dat niemand concrete cijfers kan geven wat betreft de besparing die een beperking van het aantal werktalen zou opleveren.

616

Als het aantal werktalen nu teruggeschoefd wordt naar b.v. drie, dan zou dit inderdaad voordelig uitvallen voor het budget. Een grotere efficiëntie wordt hiermee echter bepaald niet bereikt; daartoe zou men resoluut naar één werktal moeten overschakelen.

De meertaligheid valt ook te verdedigen op juridische grond. De in de Europese Unie genomen besluiten zijn immers rechtstreeks bindend voor elke burger van elke lidstaat. Ze moeten dus ook direct begrijpelijk zijn voor alle inwoners van de Unie. Verder zijn er nog culturele en politieke bezwaren tegen een beperking van het aantal werktalen. Meertaligheid is de uitdrukking van en waarborg voor de rijke culturele pluriformiteit waar het Europese cultuurbeleid zo graag mee uitpakt. Daarnaast is het op het politieke forum van de Unie een garantie voor een gelijke onderhandelingspositie van alle beleidsmakers.

De overheden in België en Nederland onderschrijven formeel Verordening nr. 1, die de gelijkwaardigheid van de positie van het Nederlands aan die van de andere officiële talen wettelijk vastlegt. Zij stellen ook dat hieraan niet getornd kan worden. Toch wijst de praktijk uit dat er binnen de Europese Unie een uithollingsproces aan de gang is: het Nederlands wordt, zoals alle andere kleine officiële talen, wel degelijk bedreigd. De achterstelling van het Nederlands, die voortvloeit uit een pragmatische voorkeursbehandeling van de grote talen, tast niet enkel het gebruik van de taal binnen de Europese politieke discussie aan, zij is ook nadelig voor de internationale status en uitstraling van de taal. Men kan zelfs stellen dat een doorgevoerde beperking van de meertaligheid binnen de instellingen van de Europese Unie op de lange duur kan leiden tot een anti-Europese reactie bij de inwoners van de Unie.

In Nederland en Vlaanderen wordt van ver-

schillende kanten gepleit voor een sensibilisering van alle betrokken partijen: om een afbouw van het Nederlands te vermijden moeten deze partijen zich principieel opstellen en een strikte naleving van Verordening nr. 1 verzekeren. Zo dreigde in november 1993 de Belgische minister van Landsverdediging, Leo Delcroix, ermee de bijdrage voor het nieuwe Eurolegercorps niet te leveren. Hij eiste dat het Nederlands, naast Frans en Engels, als officiële taal binnen het corps werd erkend. Uiteindelijk werd aan deze eis gehoor gegeven.

Nederland en Vlaanderen hebben ook, via de Taalunie een „Beleidskader voor de jaren negentig” uitgestippeld. Hierin wordt o.a. gestreefd naar de uitbouw van een groot aantal klassieke en elektronische hulpmiddelen (lexicografische werken, een Algemene Databank van de Nederlandse taal enz.) die moeten bijdragen aan de versterking van de positie van het Nederlands in het internationale taalverkeer.

In december 1993 bleek nogmaals dat de talenkwestie een heet hangijzer is binnen de Europese Unie. Aanleiding was de oprichting van het Merkenbureau in het Spaanse Alicante, waarvoor vijf officiële talen (Engels, Frans, Duits, Spaans en Italiaans) werden gekozen. Vanuit Nederlandse hoek kwam hierop fel protest, zodat de ministers van Buitenlandse Zaken uiteindelijk een compromis over het talenregime bij het Merkenbureau uitwerkten: Nederlandse of Vlaamse bedrijven mogen hun aanvragen in het Nederlands bij het Bureau indienen, maar deze aanvraag moet vergezeld zijn van een vertaling in een van de vijf officiële talen. Voorts bevestigden de regeringsleiders op de Europese topconferentie in Brussel ook het beginsel dat in de Unie alle talen gelijkwaardige officiële talen zijn. Zoals *de Volkskrant* in een kop vermeldde, was de status van het Nederlands als taal binnen de Europese Unie „voorlopig gered”.

Filip Matthijs

#### Literatuur:

WERNER DUTHOV, *Het Nederlands in de instellingen van de Europese Gemeenschap*, Voorzeten van de Nederlandse Taalunie nr. 6, Tweede geheel herziene druk onder redactie van F.W.H. Fasol, Stichting Bibliographia Neerlandica, 's-Gravenhage, 1993, 56 p.

#### Het Nederlands in Praag

Wie vandaag de dag door Praag loopt, zal na een poosje in de mengelmoe van talen ongetwijfeld ook het Nederlands onderscheiden. Bijna niemand van de Nederlandssprekende

bezoekers die de Karelsbrug passeren, zal echter vermoeden dat slechts enkele minuten van hen vandaan in het majestueuze gebouw van de Filosofische Faculteit der Karelsuniversiteit misschien juist op dat moment één uit een hele reeks interessante colleges in of tenminste over het Nederlands aan de gang is. Maar laten we bij het begin beginnen.

*De Praagse neerlandistiek  
- iets over de geschiedenis*

Al voor de Tweede Wereldoorlog was het mogelijk om Nederlands te studeren in Praag en wel bij mevrouw M.J. Vorrink, een echte Nederlandse, toen nog studente slavistiek, die er met een cursus Nederlands begon. Toen ze in 1948 als buitenlandse gedwongen was het land te verlaten, droeg zij haar lessen over aan Přemysl Janota.

In de jaren 1948-1968 werd Nederlands slechts als bijvak gegeven, als hoofdvak kon het soms bij wijze van uitzondering in de laatste studiefase gevolgd worden. Zo studeerde bijvoorbeeld Olga Krijtová af. In die tijd was ook Hans Krijt - met wie ze later zou trouwen - als moedertaal-spreker Nederlands voor een tijdje aan de faculteit werkzaam.

De geschiedenis van de Praagse neerlandistiek is van het begin af aan verbonden geweest met enkele vooraanstaande figuren. František Kalda (1884-1969) bijvoorbeeld, de eerste Tsjechische professor in de Nederlandse taal (1921), die al in 1918 aan de Technische Hogeschool te Praag een vakgroep Nederlands oprichtte, kort daarna echter naar Bratislava vertrok en pas in de jaren zestig weer in Praag kwam doceren. Hij is auteur van een aantal belangwekkende publikaties, o.a. over het Afrikaans. Het eerste Tsjechische leerboek Nederlands (1939) is geschreven door professor Bohumil Trnka (1895-1984), anglist, structuralist en medeoprichter van de wereldberoemde Praagse linguïstische kring (1929). En we mogen ook de vooraanstaande Tsjechische historicus professor Josef Polišenský (1915) niet vergeten, deskundige o.a. op het gebied van de Tachtigjarige Oorlog, die vanaf de jaren zestig tot op de dag van vandaag bij de Praagse neerlandistiek colleges geeft over de geschiedenis van Nederland en België. Onder Goldstücker, een van de voorvechters van de Praagse Lente, die destijds aan het hoofd van de germanistiek



Přemysl Janota (\*1926).

stond, werden de kleine Germaanse talen op het niveau van het Engels en Duits gesteld. Sinds 1968 is het dus mogelijk om in Praag, als enige stad in de hele republiek, Nederlands als hoofdvak te studeren. Olga Krijtová en Přemysl Janota verzorgen er sinds die tijd een vijfjarige filologische studie Nederlands; dat houdt in: alle colleges, seminaria, studiematerialen en examens met betrekking tot de Nederlandse taal en literatuur.

*Hoera, een Hollander  
- herinnering aan de studie Nederlands  
vóór 1989*

Onze groep begon in 1980 met de studie, de strenge jaren zeventig waren al achter de rug en de onvermoede omwenteling aan het eind van de jaren tachtig stond nog voor ons.

Men kon zich toen voor de studie Nederlands slechts één enkele keer om de vijf jaar aanmelden. Van de meer dan tachtig belangstellenden werden er tien uitgekozen, de helft na het afleggen van een toelatingsexamen, de andere helft om politieke redenen van toen.

Het voert te ver om naar de motivatie te vragen. De meesten van ons wensten slechts naast het Duits een minder „gewone” taal te doen. Niemand van ons sprak Nederlands. Niemand was ooit in Nederland geweest.

De studie Nederlands had in vergelijking met de grote vakken een knus, familiaar karakter. „Eerst gaat U Duits in het Nederlands gebruiken”, waarschuwde ons Olga Krijtová. „Pas als het andersom wordt, bent u op de goede weg.” We werden met een glimlach verwel-

komt, ook door Pšemysl Janota, een bekend foneticus, die zich direct op onze uitspraak stortte. Luisteren en herhalen, luisteren en herhalen. Klanken, lettergrepen, woorden.

In het tweede jaar al lazten we bij mevrouw Krijtová de beginregels van „Vraye historie ende al waer / Maghic u tellen-Hoerter naer!” en met meneer Janota waren we reeds tot de verschillen tussen zinloos en zinloos en de genitieven goedsmoeds en insgelijks gevorderd. Grammaticale verschijnselen werden uitgelegd aan de hand van illustratieve zinnnetjes in de trant van „Beter één grote muil dan twee diploma's”, of door het beluisteren van musicaliedjes van Annie M.G. Schmidt, zodat het er altijd vrolijk toeging. Door de methode Janota-Krijtová werd binnen twee jaar de voor-sprong van het „grote” vak zo goed als ingehaald.

Maar hoewel het ons na een jaar studie met succes in de oren geknoopt was, dat het „de gebeurtenis” en „het vonnis” is en we duidelijk „ik zag twee uilen heel hard huilen” konden uitspreken of de oudst-behouden Nederlandse zin uit de 11de eeuw aanhalen, een Hollander in levenden lijve hadden we nog niet gezien. Zodra dus iemand van onze groep buiten op straat toevallig iets hoorde wat op Hollands leek, aarzelde hij geen ogenblik, en met de gedachte „hoera, een Hollander” wierp hij zich op de niets vermoedende voorbijganger.

Wellicht ook omdat het reizen naar Nederland in die tijd niet bepaald eenvoudig was, had alles wat Nederlands was een speciale bekoring voor ons: een boekje met Sinterklaasliedjes, speculaas uitgedeeld door Olga Krijtová, de boeken uit haar boekenkast, de „echte” Nederlandse student of het gezamenlijk bekijken van een film in de nabijgelegen Nederlandse ambassade. Halverwege de jaren tachtig studeerden wij af. We waren inmiddels aardig vertrouwd met de Nederlandse taal en haar historische ontwikkeling, hadden ons zoveel mogelijk ingelezen in de Nederlandse literatuur, een deel van ons had een Nederlandse scriptie afgeleverd en sommigen konden dankzij Olga Krijtová's vertaalseminarium zelfs al met gedrukte vertalingen pronken. En zo begaven wij ons in allerlei richtingen. Het merendeel van de oud-studenten wijdt zich nu aan het Duits; slechts drie van onze groep gebruiken hun kennis van het Nederlands. Is het veel? Weinig?

Na 1989 werden ook bij de talen grote veranderingen doorgevoerd. De studie Nederlands is nu meer dan één keer in de vijf jaar toegankelijk (op het ogenblik zijn er dertig studenten), en nu de grenzen open zijn, zijn ook langere studieverblijven in het buitenland geen uitzondering meer. Maar men kon ook een bekwaam neerlandist worden in de tijd dat *De Waarheid* de enige officieel toegestane krant was aan de faculteit en we voor een vakantie-cursus in Nederland al een jaar van tevoren alle mogelijke en onmogelijke instanties moesten aflopen. En toen nog werd gejuicht bij het zien van iedere Hollander.

#### *Pšemysl Janota en de Nederlandse fonetiek in Praag*

Professor dr. Pšemysl Janota (\*1926 in Praag) is de medeoprichter van de neerlandistiek aan de Karelsuniversiteit en hij begon hier als eerste met het doceren van Nederlands op universitair niveau.

Pšemysl Janota volgde in Praag de studies Engels en filosofie. Na de oorlog verbleef hij als hulp op Walcheren, waarna hij enige tijd in Holland doorbracht om hier behalve neerlandistiek ook fonetiek te studeren bij Louise Kaiser aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Na zijn terugkeer in 1948 nam hij het Nederlands in Praag over. Louise Kaiser droeg hem voor als haar opvolger, hoofd van het Fonetische Instituut, wat Pšemysl Janota vanwege de onwil van de Tsjechoslowaakse overheid echter pas jaren later te horen kreeg.

Sinds 1968, toen het Nederlands tot hoofdvak werd verheven, heeft de hele studie zich sterk uitgebreid en professor Janota doceert sindsdien alle linguïstische disciplines. Dank zij hem leren de studenten niet alleen de correcte uitspraak van het Nederlands en hedendaagse en historische grammatica, maar maken ook kennis o.a. met het Afrikaans, de verschillen tussen het Noord- en Zuidnederlands en de enorme verscheidenheid van Nederlandse dialecten. Het Nederlands vormt daarbij slechts één onderdeel van zijn werk; hij geeft namelijk ook colleges aan studenten Engels.

In 1969 werd Pšemysl Janota aangeboden om gastcolleges te geven aan de universiteit van Nijmegen. De situatie herhaalde zich, met als enig verschil dat de persoon in kwestie deze keer van de hele zaak op de hoogte was. De Tsjechoslowaakse overheid stond zijn uitreis

niet toe en gebruikte als argument dat hij niet gemist kon worden. Aangezien hij geen lid van de partij was, kon hij in die jaren ook niet aan buitenlandse colloquia deelnemen.

Přemysl Janota hield zich echter, net als Olga Krijtová, aan de lijfspreuk „men moet roeien met de riemen die men heeft” en roeide flink. Van zijn hand verscheen een reeks publikaties over de fonetiek in het algemeen (b.v. *Personal Characteristics of Speech*, 1977), over de Nederlandse fonetiek, en belangwekkende artikelen over o.a.

spraakvorming bij sprekers met een gehoorstoornis. Ook bracht hij leermiddelen uit, waaronder computerprogramma's voor het doceren van Nederlands.

Deze foneticus, vice-president van de International Society of Phonetic Sciences, voorzitter van de fonetische sectie van het Tsjechisch taalkundig genootschap en lid van verscheidene internationale verenigingen mocht pas na 1989 de titel van professor ontvangen. Begonnen in 1948 en met een korte onderbreking actief tot op de dag van vandaag, verzorgt Přemysl Janota de universitaire studie Nederlandse taal in Praag. Hij kan namelijk echt niet gemist worden.

#### *Olga Krijtová en de Nederlandse cultuur in Tsjechië*

Niemand heeft zich voor de verspreiding van de Nederlandse cultuur bij ons verdienstelijker gemaakt dan dr. Olga Krijtová (geboren Fuchsová, 1931 in het stadje Nymburk). Sinds het midden van de jaren vijftig, toen ze naast het Tsjechisch en Engels ook in het Nederlands afstudeerde, is heel haar leven als docente en vertaalster verbonden geweest met de Nederlandstalige literatuur.

Haar eerste vertaling verscheen in 1956 en sindsdien zette Olga Krijtová ruim vijftig literaire werken uit het Nederlands in het Tsjechisch om, o.a. *Van oude mensen de dingen die voorbijgaan* en *De boeken der kleine zielen* van Louis Couperus en het werk van Willem Elschot. Vooral dank zij haar zijn er ook auteurs in het Tsjechisch te vinden als Jan Wolkers,



Olga Krijtová (°1931).

Remco Campert, Hugo Raes, Hugo Claus, Johan Daisne, Arthur van Schendel, Annie M.G. Schmidt en anderen. Ze vertaalde eveneens historische en biografische romans van auteurs als Theun de Vries en Johann Fabricius, die bij de Tsjechische lezer toen bijzonder populair waren. Haar vertalingen verschenen vaak in hoge oplagen (50.000-100.000), maar waren desondanks altijd onmiddellijk uitverkocht.

Toen Olga Krijtová na het neerslaan van de Praagse Lente uit de communistische partij trad, waar ze evenals vele andere Tsjechische intellectuelen kort na de oorlog lid van was geworden, was het met haar universitaire carrière gedaan. Ze mocht geen wetenschappelijke werken publiceren of aan buitenlandse symposia deelnemen. Zelfs haar Fabricius-vertaling *De grote geus* moest onder de naam van een oud-studente verschijnen. Bij de roman *Van oude mensen de dingen die voorbijgaan* ontbreekt de naam van de vertaler volkomen. Maar ook verder stootte Olga Krijtová op de meest uiteenlopende hindernissen, bijvoorbeeld wanneer een Nederlandse schrijver niet in een communistisch land wenste te verschijnen (b.v. Peskens, in het begin S. Carmiggelt). Over de verschillende aspecten van het vertalen in het Tsjechisch kan de Nederlandse en Vlaamse lezer ook het een en ander te weten komen via haar essay *De stem van de lage landen, elders vernomen* (1991, IVN-prijs). Onlangs voltooide ze haar op het ogenblik laatste vertaling - *Hersenschimmen* van J. Bernlef.

In de jaren zeventig en tachtig schreef Olga Krijtová voor haar studenten een groot aantal syllabi over verschillende periodes uit de geschiedenis van de Nederlandse literatuur, waarin o.a. veel poëzie in vertaling te vinden is. Later nam zij dit op in haar „Schets van de Nederlandse literatuur” (*Průvodce dějinami nizozemské literatury*, 1990) bestemd voor een breder publiek dat op deze manier met de poëzie van o.a. Van Maerlant, J. van den Vondel, C. Huygens, H. Gorter, J. Slauerhoff, G. Achterberg, Lucebert en anderen kennis kan maken. Regelmatig publiceert ze artikelen over de Nederlandse en Vlaamse letterkunde. In de jaren negentig trad zij ook drie keer naar voren als schrijfster van belletrische.

Al in 1969 kreeg Olga Krijtová voor haar werk als vertaalster van Nederlandse literatuur de Martinus-Nijhoffprijs, in de tijd dus dat haar voortreffelijke vertalingen van Couperus en Elsschot nog niet bestonden. Ze is lid van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde en van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letterkunde. Daarnaast is ze ook nog moeder van drie zonen en grootmoeder van zes kleinkinderen.

„Hoe hebt U dit alles klaar kunnen spelen?” vroeg ik mijn docente eens, toen ik haar zoals gewoonlijk op de gang raadpleegde omdat het minuscule kamertje van noordstiek en neerlandstiek weer voor een college bezet was. Ten antwoord haalde Olga Krijtová licht gemuseerd de woorden van Constantijn Huygens aan: „Had ik meer tijd gehad, ik had veel min bedreven”.

*Jitka Růžičková-Hronová*

#### Tweede Internationaal Colloquium Nederlands in de Wereld

Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Vlaamse Raad en van twintig jaar Vlaamse culturele autonomie, organiseerde de Vlaamse Raad in 1991 op initiatief van zijn toenmalige voorzitter Louis van Velthoven een Internationaal Colloquium met als thema „Nederlands in de wereld”. Het was de bedoeling van dit colloquium de samenwerking te bevorderen tussen alle landen waar Nederlands gesproken wordt. In totaal namen delegaties uit negen landen aan deze vergadering deel: uit Aruba, België, Frankrijk, Indonesië, Namibië,

Nederland, Nederlandse Antillen, Suriname en Zuid-Afrika. Het werd een levendige bijeenkomst, waarin aangedrongen werd op hechtere samenwerking, vooral ook met de „niet-Noordzeestaten van de Neerlandofonie”.

De vergadering was het erover eens dat de organisatie van een dergelijk colloquium eigenlijk de taak was van de Nederlandse Taalunie maar de Vlaamse Raad (het Vlaamse Parlement) nam het op zich om, in afwachting van het moment dat de Taalunie over meer middelen zou beschikken, voor de voortzetting van het initiatief te zorgen.

Van 24 tot 26 maart 1994 had in het Egmontpaleis in Brussel dan ook het tweede Internationaal Colloquium over „Nederlands in de Wereld” plaats. Het onderwerp van deze bijeenkomst was *de Nederlands- en Afrikaanstalige media*. Een stuurgroep bereidde het colloquium voor en zorgde ook voor een lijvig document, waarin voor elk deelnemend land zowel een historisch overzicht als de actuele stand van zaken werd gegeven van de positie van het Nederlands in de media in hun land. Het ging daarbij over alle vormen van informatie-overdracht die met taal te maken hebben, de gedrukte, de audiovisuele en elektronische media. Ludo Simons situeerde in zijn openingsrede het thema van het colloquium. De vraag die werd gesteld, was volgens Simons: „in hoeverre deze [...] media zich verhouden tot de taal waarvan zij zich voor de informatieoverdracht bedienen en die voor ons traditioneel het Nederlands c.q. het Afrikaans is”. Hij schetste kort de problematiek in de (voornamelijk door het Engels gedomineerde) media. Hij onderstreepte daarbij onmiddellijk de betekenis van samenwerking, niet alleen tussen Nederland en Vlaanderen, maar ook met taalgenoten en taalverwanten in het verre buitenland.

De rapporten van elk van deze negen deelnemende landen werden daarna gepresenteerd. Daarbij viel op hoe sterk de positie van het Nederlands in deze landen verschilt. In Indonesië is het Nederlands een vreemde taal, die nauwelijks nog wordt gesproken, maar wel nog belangrijk is in bepaalde wetenschappelijke disciplines. In Aruba en de Nederlandse Antillen is het Nederlands nog wel de officiële taal van het onderwijs en het bestuur, maar wordt ze door het volk nog nauwelijks gesproken. De Antilliaanse delegatie pleitte voor een volwaardig onderwijs in het Papiament. Nederlands moet